BEŞERİ İLİŞKİLER – ADABI MUAŞERET

- “**Âdâb**", edeb kelimesinin çoğuludur. "Edeb", sözlük anlamı ile, "terbiye", "utanma", "usul", "yol" ve "kaide” gibi anlamlara gelir.
- ”**Muaşeret**" ise birlikte yaşayıp iyi geçinme demektir.
- Bir İslam ahlakı terimi olarak “**adab**", “göz önünde bulundurulması gerekli olan kaideler, usuller, ahlaken uyulması gereken hususlar, terbiye ve nezaket kurallar”ı anlamında kullanılır.
- “**Adab-ı muaşeret**" ise topluluk içinde normal davranış şekilleri, insanların birbirleriyle geçinmeleri usulü, nezaket, terbiye ve görgü demektir.

İnsanın Değeri:

- لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ

- ***" Biz insanı en güzel şekilde yarattık"*** [1]
- Bu güzel yaratılış, maddi yapıyı olduğu kadar, insanın manevi yapısının, soysal ve ahlaki davranışlarının temel niteliğini ve son noktada olması gereken şekli ve tarzı da kapsamaktadır.
- Her şeyi mükemmel olarak yaratan Allah, insanlara da bu mükemmel nizama paralel bir hayat sürmelerini sağlayacak düsturları öğretmiş, "doğru"yu ve "yanlış"ı göstermiştir.

[1] Tin, 95/4

- İslam ahlak ve adabının en güzel örneği de bizzat Peygamberimizdir.
- وَإِنَّكَ لَعَلى خُلُقٍ عَظِيمٍ
- ***“Sen elbette yüce bir ahlak üzeresin”***[2]

******

- Peygamber Efendimiz de şöyle buyurmuştur:
- اِنَّمَا بُعِثْتُ لِاُتَمِّمَ مَكَارِمَ الْاَخْلَاقِ
- "*Ben, ahlâkın güzelliklerini tamamlamak için gönderildim*."[3]

---

[2] Kalem, 68/4.
[3] Malik, Hüsnü'l-Hulk, 8 , I, 904.

- لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ "كَثِيرًا

- ***“Ey inananlar! Andolsun ki, sizin için, Allah'a ve âhiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah'ı çok anan kimseler için Resülullah en güzel örnektir”*** [4]

---

[4] Ahzab, 33/21.

Güzel Ahlakın Önemi:

- Rasulullah buyurdular ki:
- مَا مِنْ شَيْءٍ أَثْقَلُ فِي مِيزَانِ الْمُؤْمِنِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ خُلُقٍ حَسَنٍ، وَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى لَيُبْغِضُ الْفَاحِشَ الْبَذِيءَ
- "*Kıyâmet günü, müminin mizanında güzel ahlâktan daha ağır basan bir şey yoktur. Allah Teâla hazretleri, çirkin, düşük söz (ve davranış) sahiplerine buğzeder*."[5]

---

[5] Tirmizi, Birr, 62. IV, 363.

Her Müslüman İslam’ın Temsilcisidir:

- "Müslüman" olduğunu söyleyen kimse, aynı zamanda İslam'ı temsil ettiğini de söylemiş olmaktadır. Bu fiilen de böyledir. Sergilenecek her hangi bir kaba davranış, her şeyden önce davranış sahibinin hayatını şekillendirdiği öngörülen İslam akla gelecektir.

- Her toplumun kendi sosyal yapısına göre âdâb anlayışı vardır. Müslümanlığa göre ahlâk âdâbın temel ölçüsünü Allah'ın koyduğu ölçüler oluşturur. Bu ölçülere aykırı olarak âdâb geliştirilemez. Kültürler arasındaki etkilenmelerde, milli benliğe aykırı tutumlardan kaçınmak nasıl gerekli ise, dinin bizzat belirlediği adabın da, kültürel etkilenmelere kurban edilmemesine dikkat etmek kaçınılmazdır. Sözgelimi, yemeği sağ elle yemek, İslamî ölçülere göre sünnet, yani bir Peygamber tavsiyesidir. Yabancı kültürlerin etkisi ile, "muaşeret adabındandır" diye yemeği özellikle sol el ile yemeğe kalkışmak, İslam adabına aykırıdır, bilinçsizce bir harekettir.

Âdâb-ı Muâşeretten Örnekler

- Bir müslümanın toplum hayatında uygulaması gereken pek çok prensip vardır. Biz bunlardan bazılarına kısaca değineceğiz.

<u>İyi Geçimli Olmak</u>

- Peygamber Efendimiz şöyle buyurmaktadır
- اَلْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِه
- "*Müslüman diğer müslümanların elinden ve dilinden emin olduğu kişidir."*[6]

[6]Müslim, İman. 14. I, 65

Kötülüğe Karşı İyilikle karşılık Vermek

- وَلاَ تَسْتَوِي الْحَسَنَةُ وَلاَ السَّيِّئَةُ ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ

- ***"İyilik, iyi söz ve davranış ile kötülük, (kötü söz ve davranış) bir değildir. Ben kötülüğü en güzel biçimde sav, bir de bakarsın ki seninle arasında düşmanlık bulunan kimse sanki sıcak (ve samimi) bir dost oluvermiştir."[7]***

[7] Fussilet, 41/34.

Küskünlüğe, Dargınlığa Ve Düşmanlığa Son Vermek.

- Peygamber Efendimiz buyurdular ki:

- وَكُونُوا عِبَادَ اللَّهِ إِخْوَانًا، وَلاَ يَحِلُّ لِمُسْلِمٍ أَنْ يَهْجُرَ أَخَاهُ فَوْقَ ثَلاَثَةِ أَيَّامٍ

- "*…Ey Allah'ın kulları kardeş olun. Bir müslümanın kardeşine üç günden fazla küsmesi helâl olmaz.*" [8]

[8] Buhari, Müslim.

Dargın İki Müslümanın Arasını Bulmaya Çalışmak

- إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللّٰهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ

- ***"Müminler ancak kardeştirler. Öyle ise kardeşlerinizin arasını düzeltin"***[9]

[9] Hucurat, 49/10.

İnsanların Kusurlarını Araştırmamak, Bilakis Bu Kusurları Örtmeye Çalışmak.

- Peygamber Efendimiz buyurdular ki:
- «مَنْ سَتَرَ مُسْلِمًا سَتَرَهُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ»
- "*Kim bir müslümanın bir ayıbını örterse Allah da onun kıyamette bir ayıbını örter*"[10]

---

[10] Buhârî, Mezalim, 3. III, 98.

Su-İ Zanda Bulunmamak, Gıybet Ve Dedikodu Yapmamak.

- يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ وَلاَ تَجَسَّسُوا وَلاَ يَغْتَبْ بَعْضُكُمْ بَعْضًا أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ وَاتَّقُوا اللهَ إِنَّ اللهَ تَوَّابٌ رَحِيمٌ
- ***"Ey imân edenler! Zannın çoğundan kaçınınız. Şüphe yok ki, zannın bâzısı günahtır ve tecessüs etmeyin ve bazınız bazınızı gıybet etmeyiniz. Sizden biriniz ölü kardeşinin etini yemeyi sever mi? (Bilakis) Onu kerih görmüş olursunuz. Artık Allah'tan korkunuz, şüphe yok ki, Allah tevbeleri kabul edicidir, çok esirgeyicidir"[11]***

[11] Hucurat, 49/12.

- Peygamber Efendimiz buyurdular ki:
- «إِيَّاكُمْ وَالظَّنَّ، فَإِنَّ الظَّنَّ أَكْذَبُ الْحَدِيثِ، وَلَا تَحَسَّسُوا، وَلَا تَجَسَّسُوا، وَلَا تَنَافَسُوا، وَلَا تَحَاسَدُوا، وَلَا تَبَاغَضُوا، وَلَا تَدَابَرُوا، وَكُونُوا عِبَادَ اللّٰهِ إِخْوَانًا»
- "*Zandan sakının. Zira zan, sözlerin en yalanıdır. Tecessüs etmeyin, haber koklamayın, birbirinize benlik yarışına girmeyin etmeyin, birbirinize haset etmeyin, birbirinize buğz etmeyin, birbirinize sırt çevirmeyin, ey Allah'ın kulları, Allah'ın emrettiği şekilde kardeş olun.*[12]

---

[12] Müslim.

Büyüklere Saygı; Küçüklere, Şefkat Ve Merhamet Etmek:

- Peygamber Efendimiz buyurdular ki:
- «مَنْ لَمْ يَرْحَمْ صَغِيرَنَا، وَيَعْرِفْ حَقَّ كَبِيرِنَا فَلَيْسَ مِنَّا»
- "*Küçüklerimize merhamet etmeyen, büyüklerimizin hakkını tanımayan bizden değildir*"[13]

[13] Ebu Dâvud, Edeb, 66, V, 233.

Selâmlaşmak

- İnsanların karşılaşmaları veya ayrılmaları durumlarında birbirlerine güzel söz ve temennilerle mukabele etmeleri diğer bir ifadeyle "tahiyye" de bulunmalarıdır. Yüce Allah müminlerin selamlaşmasını istemektedir:
- فَاِذَا حُيِّيْتُمْ بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا بِاَحْسَنَ مِنْهَا اَوْ رُدُّوها
- ***"Size bir selam verildiği zaman, ondan daha iyisiyle mukabele edin veya aynıyla selam verin..."***[14]

---

[14] Nisa, 4/86.

Tokalaşmak Ve Hal Hatır Sormak

- Peygamberimiz müslümanların karşılaşınca tokalaşmalarını tavsiye etmektedir:
- «مَا مِنْ مُسْلِمَيْنِ يَلْتَقِيَانِ فَيَتَصَافَحَانِ إِلَّا غُفِرَ لَهُمَا قَبْلَ أَنْ يَفْتَرِقَا»
- *"İki müslüman karşılaşıp musâfahada bulununca, ayrılmalarından önce (küçük günahları) mutlaka affedilir."*[15]

[15] Tirmizî, İsti'zân 31. V,74.

Temiz Giyinmek

- Rasulullah bir yere heyet gönderirken onlara şöyle buyurdu:
- إِنَّكُمْ قَادِمُونَ عَلَى إِخْوَانِكُمْ . فَأَصْلِحُوا رِحَالَكُمْ ، وأَصْلِحُوا لِبَاسَكُمْ حَتَّى تَكُونُوا كَأَنَّكُمْ شَامَةٌ فِي النَّاسِ ، فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْفُحْشَ وَلَا التَّفَحُّشَ
- *Sizler kardeşlerinizin yanına varacaksınız; binek hayvanlarınızı düzene koyun, elbiselerinize çeki düzen veriniz ki, insanlar arasında yüzdeki güzellik timsali ben gibi olunuz. Çünkü Allah çirkin görünüşü ve kötü sözü sevmez.*[16]

[16] Ebu Davud, İbn Hanbel.

Sıla-İ Rahimde Bulunmak:

- Peygamber Efendimiz buyurdular ki:
- " يَا عُقْبَةُ بْنَ عَامِرٍ، صِلْ مَنْ قَطَعَكَ، وَأَعْطِ مَنْ حَرَمَكَ، وَاعْفُ عَمَّنْ ظَلَمَكَ "
- "*Ey Ukbe b. Amin! Senin ile ilişkiyi kesen kimse ile ilişkini sürdür, seni mahrum edene ver, sana zulmedeni bağışla*"[17]

---

[17] Ahmed, IV, 158.

Evlere Girerken Kurallara Uymak.

- Evlere girmeden önce zil çalarak veya kapı tıklatılarak izin istenir, buyur edilince girilir ve selam verilir. Bu hususu yüce Allah şöyle ifade etmektedir:

- يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّى تَسْتَأْنِسُوا وَتُسَلِّمُوا عَلَى أَهْلِهَا ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ

- ***"Ey inananlar! Evlerinizden başka evlere, izin almadan, seslenip sahiplerine selam vermeden girmeyiniz. Eğer düşünürseniz bu sizin için daha iyidir"***[18]

---

[18] Nur, 24/27.

- İzin verilmez ise girilmemeli ve eve kabul etmedi diye de alınmamalıdır. Çünkü gitmek istediğimiz kimse müsait olmayabilir, bir mazereti bulunabilir. Bu husus Kur'an'da şöyle bildirilmektedir:

- **فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فِيهَا أَحَدًا فَلَا تَدْخُلُوهَا حَتَّى يُؤْذَنَ لَكُمْ وَإِنْ قِيلَ لَكُمُ ارْجِعُوا فَارْجِعُوا هُوَ أَزْكَى لَكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ**

- ***“Eğer evde kimseyi bulamazsanız, yine de size izin verilmedikçe içeriye girmeyiniz. Size "Dönün" denirse dönün. Bu, sizi daha çok temize çıkarır. Allah yaptıklarınızı bilir.”[19]***

[19] Nur, 24/28.

<u>İnsanları küçümsememek</u>

- **وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ**

- ***"(Lokman oğluna şöyle öğüt veriyordu); İnsanları küçümseyip yüz çevirme, yeryüzünde böbürlenerek yürüme; Allah, kendini beğenip övünen hiç kimseyi şüphesiz ki sevmez"[20]***

---

[20] Lokman, 31/18.

Doğru Sözlü Olmak.

- يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِعْ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا

- ***" Ey inananlar! Allah'tan sakının, dürüst söz söyleyin de Allah işlerinizi kendinize yararlı kılsın ve günahlarınızı bağışlasın. Kim Allah'a ve Peygamber'ine itaat ederse, şüphesiz büyük bir kurtuluşa ermiş olur"***[21]

---

[21] Ahzab, 33/70-71.

<u>Ahde vefa.</u>

- **يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَوْفُوا بِالْعُقُودِ**
- ***"Ey Müminler akitlerinizi yerine getirin"[22]***

******

- **وَأَوْفُوا بِالْعَهْدِ إِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْئُولاً**
- ***"…Verdiğiniz sözü yerine getirin Çünkü söz veren sözünden sorumludur"[23]***

---

[22] Maide, 5/1.
[23] İsra, 17/34.

Aşırı Gitmemek

- Peygamber Efendimiz buyurdu ki:
- إِيَّاكُمْ وَالْغُلُوَّ فِي الدِّينِ، فَإِنَّمَا هَلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ بِالْغُلُوِّ فِي الدِّينِ
- "*Dinde aşırılıktan sakının. Sizden öncekileri, dinde aşırılıkları helâk etmiştir*."[24]

[24] Nesâî, Hacc 217, V, 268.

Meclislerde Konumuna Uygun Davranmak.

- Müslüman gittiği meclise temiz elbiseyle gitmelidir. Yaşlı ve bilgili kimselerden üstte oturmamalı, kendine söz düşmedikçe konuşmamalı, söylenilen faydalı şeyleri dinlemelidir. Sonradan gelenlere yer vermeli, birbirlerine karşı güler yüzlü, tatlı sözlü olmalıdır. Meclisten ayrılırken arkadaşlarından izin alarak ve selâm vererek ayrılmalıdır. Yüce Allah bu hususu Kur'ân'da şöyle ifade etmektedir:

- **يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قِيلَ لَكُمْ تَفَسَّحُوا فِي الْمَجَالِسِ فَافْسَحُوا يَفْسَحِ اللهُ لَكُمْ وَإِذَا قِيلَ انْشُزُوا فَانْشُزُوا يَرْفَعِ اللهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ**

- ***" Ey inananlar! Toplantılarda, size, "Yer açın" denince yer açın ki Allah da size genişlik versin; "Kalkın" denildiği zaman da hemen kalkın ki, Allah, içinizden inanmış olanları ve kendilerine ilim verilenleri derecelerle yükseltsin. Allah işlediklerinizden haberdardır"[25]***

---

[25] Mücadele, 58/11.

Yemek Adabına Uymak.

- Günlük hayatımızda önemi bir yer tutan yeme-içmenin de dinimizde kuralları vardır. Yemekten önce elleri yıkamak, yiyeceklerimizi helal ve temiz olarak yemek, Besmele ile başlamak, verilen nimetlere şükretmek, tıka-basa yemeyip henüz iştahı varken sofradan kalkmak, acele etmeden sağ elle yemek, yemekten sonra elleri yıkamak önemli görgü kurallarındandır.

Sonuç

- Görgü kuralları elbette yukarıda anlattıklarımızdan ibaret değildir. İslam, hayatın her safhasına müslümanın edepli, terbiyeli ve görgülü ve nazik olmasını istemektedir. İslam'ın toplum içindeki tavır ve davranışlarını belirleyen görgü kuralları Kur'an ve sünnette detaylı olarak bildirilmiştir. Dinin her emrine uymak ve her yasağından kaçınmak edeptir, ahlaktır.
- Müminin; inancında, işlerinde, sözlerinde ve davranışlarında dosdoğru olması onun edebinin sonucudur. Mümin hayatında şu hususlara hep riayet etmelidir:
- Kızgınlık ve şiddetten sakınarak yumuşak huylu olmak, dostluğa önem vermek, hakkına razı olmak, yapılan iyiliklere karşı teşekkür etmek, bir işte azim ve sebat sahibi olmak, günahlardan kaçınmak, başkalarını

kötülemekten kaçınmak, kendini yüksek görmemek, yaptığı iyilikleri başa kakmamak, ağır başlı ve vakur olmak, koğuculuk yapmamak, herkes hakkında hayır dilemek, yardımsever olmak, kendisi için arzu ettiği güzel şeyleri Müslüman kardeşi için de arzu etmek, aksırana karşı hayır dua etmek, hastaları ziyârette bulunmak, onların sıhhat ve afiyetleri için dua etmek, muhtaçlara yardımcı olmak, iyiliği emredip kötülükten sakındırmak, kaba ve çirkin, edep dışı müstehcen ve kalp kırıcı sözlerden sakınmak…

- Görgü kurallarını yaşamak ve yaşatmak insanlar arasında saygınlık ve muhabbet doğurur. Bunlara riayet etmek İslâm'ın ortaya koyduğu huzur ve mutluluğu hissetmek demektir.